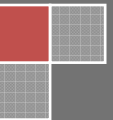

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

EKONOMİK KRİZ SONRASI DIŞ TİCARET
İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ

Selen Akses

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

EKONOMİK KRİZ SONRASI DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ¹

Geçtiğimiz bu son birkaç yıl içinde, Avrupa yetkilileri Avro Alanı'nı içinde bulunduğu ekonomik ve mali krizden kurtarmak ve Avrupa ekonomisini yeniden rayına oturtmak için yeni düzenlemeleri hayata geçirmektedirler. Bu kapsamda örneğin yeni bir istikrar mekanizması geliştirilmiş ve son olarak, Eylül 2012'te, Avrupa Komisyonu Başkanı José Manuel Barroso tarafından Avro Alanı'nda bankalar için bir denetim birliğinin oluşturulması planı açıklanmıştır.

Mali kaynakların azalması ve kamu harcamalarına kısıtlamalar getirilmesi ile Avrupa Birliği'nde iç talebin daralmasına karşın, Avrupa yetkilileri ekonomiyi dış talep ile dengelendirme çabası içinde bulunmaktadırlar. 2012 yılında dış ticaretin GSYİH'a 0,7 puanlık bir katkıda bulunarak Avrupa Birliği'nin ekonomisinin bu sene yeniden krize girmesinde önleyici bir rol oynadığı düşünülmektedir.² Ticaret serbestleşmesi, Avrupa 2020 Stratejisi'nde öngörülen hedeflere ulaşılabilmesi açısından önemlidir.

Esasında krize rağmen, Avrupa Birliği dünya ticaretinin yaklaşık beşte birini gerçekleştirerek bu alanda önderliğini korumayı başarmıştır. 2010 yılında, Avrupa Birliği, dünya ticaretinde ihracatın yüzde 16'sını ve ithalatın yüzde 17,5'ini gerçekleştirirken, ABD ve Japonya'nın dünya ticaretindeki payı azalmış ve ayrıca son zamanlarda payı hızla artan Çin Avrupa Birliği'nin performansını geçmeyi başaramamıştır. Ancak uluslararası arenada artan rekabet ortamında, ticaretteki lider konumunu korumak için, Avrupa Birliği'nin dış ticaret ilişkilerini daha da geliştirerek özellikle şu ana kadar erişemediği yeni pazarlara ulaşması şart olmuştur. Ancak, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)ve özellikle Doha Turu kapsamında çok taraflı ticaret müzakerelerinin güçlükle ilerlemesi sonucunda, Avrupa Komisyonu, geçtiğimiz bu son birkaç yılda, bölgesel ve ikili ticari ilişkilerini geliştirme çabaları ile yeni pazarlara ulaşmaya çalışmaktadır.

Tablo 1: Ülkelerin Dünya Ticaretindeki Payları (yüzde olarak)

	İhracat		İthalat	
	2000	2010	2000	2010
AB	17,5	16,0	19,3	17,5
ABD	17,4	11,4	26,5	16,9
Japonya	10,7	6,9	8,0	6,0
Çin	5,6	14,1	4,7	12,0

Kaynak: Eurostat

Avrupa Birliği dış ticari ilişkilerinin gelişme süreci nasıl ilerliyor?

Avrupa Komisyonu'nun 2025 yılında Asya bölgesinin dünyanın birinci üretici ve ihracatçı konumuna geleceğini sezmesi³ sonucunda, Avrupa Birliği'nin başta Çin, Hindistan ve Güney

¹ Bu yazı Euronewsport Dergisini 2012/06 (46) sayısında yayımlanmıştır.

² European Commission. "External sources of growth: Progress report on EU trade and investment relationship with key economic partners. 2012. Link: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/july/tradoc_149807.pdf> (Erişim tarihi: 4 Eylül 2012)

³ European Commission. "The World in 2025: Rising Asia and Socio-Ecological Transition". 2009. Link: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/the-world-in-2025-report_en.pdf (Erişim tarihi: 29 Eylül 2012)

Kore ile ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirilmesi önem kazanmıştır. Böylelikle Temmuz 2011’te Güney Kore ve Avrupa Birliği arasında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması, Avrupa Birliği’nin, Asya eksenine kayan ekonomik güç merkezine yönelik yatırımlar yapmaya başladığına dair önemli bir göstere olmuştur. Yeni nesil Serbest Ticaret Anlaşması olarak değerlendiren bu anlaşma, Avrupa Birliği’nin şu ana kadar akdettiği en önemli ve en kapsamlı ikili ticari anlaşma niteliğini taşımaktadır. Bu anlaşma ile iki taraf arasında önemli düzeyde tarif ve tarife dışı engellerin kaldırılması öngörülmüştür. Söz konusu anlaşma bir bakıma domino etkisi yaratarak, Avrupa Birliği’nin Asya bölgesindeki diğer ülkeler ile ticari ilişkilerini geliştirmesinde tetikleyici bir etken olmuştur. Avrupa Birliği ve Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (*Association of Southeast Asian Nations- ASEAN*) arasında 2007 yılında ticari müzakereler başlamış ancak üye ülkelerini ekonomilerinin yapısal farklılıkları sürecin ilerlemesinde zorluk yaratmıştır. Bu durum karşısında, Avrupa Birliği, Asya’daki bu dinamik pazarı kaybetmemek için ASEAN ülkeler ile ikili serbest ticari anlaşma kapsamında müzakereleri yürütmeye başlamıştır. Bu gruptan Avrupa Birliği ile müzakerelere başlayan ülkeler Malezya (2010), Singapur (2010) ve Vietnam’dır (2012).

Hızla büyüyen ve küresel ekonomik aktör olma yolunda bulunan ve bir milyardan fazla nüfusa sahip olan Hindistan, Avrupa Birliği’nin gözünde, önemli ve çok cazibeli bir pazar haline gelmiştir. 2007 yılında başlayan Hindistan ile Avrupa Birliği arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri halen devam etmektedir. Ancak kamu alımları, otomobil ve alkollü içkilerin pazarlarına erişim, hizmetler ve jenerik ilaçlara ilişkin hususlarda anlaşmasızlıklar bulunmaktadır. Asya’da Japonya’nın da önemli bir pazar olmasına rağmen, birçok tarife dışı engellerin varlığı özellikle ayırıcı uygulamalarla karşı karşıya kalan Avrupa Birliği açısından Japonya’da yeterince yatırım imkânı yaratmamaktadır. Ancak, Ekim 2012 sonrası Avrupa Birliği ve Japonya arasında ticari anlaşma müzakerelerinin başlaması beklenmektedir.

Çin’in DTÖ üyeliği Avrupa Birliği ile olan ticari ilişkilerinin hızla gelişmesini sağlamış, ancak bu ülkenin Asya’nın en büyük ekonomisi olduğu göz önünde tutulduğunda, iki taraf arasındaki ilişkilerin potansiyelin altında kaldığı gözlenmektedir. Olumlu bir gelişme sağlamak için ise, öncelikle Avrupa Birliği açısından Çin ile fikri mülkiyet haklarının korunma çerçevesinin güçlendirilmesi, tarife dışı özellikle yasal düzenlemelere ilişkin engellerin kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi gerekmektedir. Ancak şu safhada Çin ile Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerinin başlatılmasından ziyade, yatırım anlaşması için müzakerelerin başlatılması öncelik olarak öngörülmektedir.

Asya’nın yanı sıra son derece önemli bir pazara dönüşen Latin Amerika da Avrupa Birliği’nin ticari ilişkilerini güçlendirme çabası gösterdiği ülkeler grubu içinde bulunmaktadır. Bu kapsamda, Avrupa Birliği, Haziran 2012’te, Peru ve Kolombiya ile çok taraflı serbest ticaret anlaşması ve altı Orta Amerika ülkesi (Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua ve Panama) ile bir Ortaklık Anlaşması imzalamıştır. Latin Amerika’da Avrupa Birliği’nin dış ticaret politikası kapsamında stratejik önem taşıyan bir diğer blok ise Brezilya’nın da yer aldığı Güney Amerika Ortak Pazarı’dır (Mercosur). Yüksek tarife uygulayan Mercosur ile yürütülen müzakerelerin sonuçlanması durumunun, Avrupa Birliği için çok önemli avantajlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer yandan, Avrupa Birliği’nin yürüttüğü komşuluk politikası çerçevesinde, komşu ülkeler ile ticari ilişkilerin geliştirilmesinin özellikle bu bölgedeki istikrarın sağlanması ve refah düzeyinin artırılmasına yönelik önemli bir vesile oluşturması beklenmektedir. Aralık 2011’te Avrupa Komisyonu’na Mısır, Ürdün, Fas ve Tunus ile ikili ticari anlaşma müzakerelerini

başlatması için yetki verilmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği'nin Ermenistan, Gürcistan ve Moldova ile ticari müzakereleri başlatılması yönünde karar alınmıştır.

Tüm bu gelişmelerin dışında, Avrupa Birliği için önemli bir ticaret ortağı olan Rusya'nın Ağustos 2012'te DTÖ'ye üye olmasının, Avrupa Birliği ve Rusya arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerinin gelişmesine önemli bir ivme kazandırması beklenilmektedir. Kanada ile ise, Avrupa Birliği ile Kapsamlı Ekonomik ve Ticari Anlaşma müzakereleri yürütmektedir ve kısa zamanda bu müzakerelerin tamamlanması öngörülmektedir.

Avrupa Birliği açısından bir diğer önemli gelişme de, Avrupa Birliği'nin ABD ile Serbest Ticaret Anlaşması'na yönelik müzakerelere başlamaya hazırlanmakta olması ve 2014 yılı ortasına kadar bir anlaşmanın gerçekleştirilmesinin hedeflenmesidir. Avrupa Birliği ve ABD arasında öngörülen ticari anlaşmanın, tarım ve sanayi ürünlerinde gümrük vergilerinin düşürülmesi ve iki taraf açısından özellikle hizmet pazarına erişimin kolaylaştırılması; kamu alımlarının da söz konusu anlaşmanın kapsamına alınması gibi hususları kapsamaması beklenmektedir.

Avrupa Komisyonu'nun Temmuz 2012'teki dış ticaretin serbestleştirilmesinin Avrupa Birliği'nin ekonomik büyümesi ve istihdamı üzerindeki etkilerini incelediği raporunda⁴, başta ABD, Japonya, Kanada, Hindistan, Çin ve bazı Güneydoğu Asya ülkeleriyle olmak üzere iki taraflı anlaşma müzakerelerinin sonuçlandırılması halinde, Birliğin GSYİH'sinin yüzde 2 oranında artması ve iki milyondan fazla iş imkânlarını yaratması beklenmektedir.

Bu tabloda Türkiye'nin yeri nerededir?

Bazı AB Üye Devletleri'nde mali sorunlar ve bütçe açıklarının ortaya çıkmasıyla Avrupa Birliği'nde finansal imkânların gerilemesi ve iç talebin daralması sonucunda, Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ticari ilişkiler olumsuz yönde etkilenmiştir. Özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olan ihracatının da azaldığı gözlenilmektedir. Avrupa Birliği'nde gelen ithalat payı 2007 yılında yüzde 40,8 iken bu oran 2010 yılında yüzde 39,3'e düşmüştür. Aynı zaman zarfında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yönelik ihracatı ise yüzde 56,8 oranından yüzde 46,3 oranına gerilemiştir. Ancak her ne kadar, Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntı sonucunda Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ticareti etkilenmiş olsa da, Birlik, Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı konumunda olmaya devam etmektedir.

Avrupa Birliği'ndeki talebin azalması durumu, Türkiye'yi yeni alternatif pazarlar aramaya yöneltmiştir. Nitekim 2008 yılından beri, Türkiye, Orta Doğu, bazı Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri ve Asya'da gelişmekte olan ülkeler ile ticari ilişkilerini daha da geliştirmeye önem vermiştir. Ancak, Türkiye'nin bu üçüncü ülkelerle dış ticaret ilişkilerini geliştirmesinin bir diğer önemli nedeni de, Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliğini sağlayan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararının 16'ncı maddesi gereğince, Türkiye'nin, Avrupa Birliği'nin serbest ticaret anlaşmalarını da kapsayan tercihli gümrük politikasına uymakla yükümlü bulunması durumudur. Yukarıda belirtildiği gibi, Avrupa Birliği, yeni ticaret politikası çerçevesinde yoğun olarak serbest ticaret anlaşması müzakereleri yürütmektedir. Bu nedenle, Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerle akdettiği serbest ticaret anlaşmalarına paralel olarak Türkiye'nin de söz konusu ülkelerle eş müzakereler yürütmesi ve kendi ticari çıkarlarını da koruyacak anlaşmalar akdetmesi önem taşımaktadır.

⁴ European Commission. "External sources of growth: Progress report on EU trade and investment relationship with key economic partners. 2012. Link: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/july/tradoc_149807.pdf> (Erişim tarihi: 4 Eylül 2012)

Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı serbest ticaret anlaşmaları, Birlik ve Türkiye'nin oluşturduğu Gümrük alanını kapsarken, Türkiye'nin halen AB üyesi olmaması nedeniyle, ticari müzakerelerin yürütüldüğu süreçte yer almaması, Türkiye'nin ticari menfaatlerinin dikkate alınmaması sonucunu yaratmaktadır. Bu durum ise, Avrupa Birliği'nin serbest ticaret anlaşması imzaladığı üçüncü ülkelerin, anlaşma sonucu Avrupa Birliği ve Türkiye arasında mevcut Gümrük Birliği'nin alanına yanı Türkiye pazarına gümrüksüz erişebilme imkânını yaratmaktadır. Ayrıca Serbest Ticaret Anlaşması yapılan üçüncü ülkelerce Avrupa Birliği'ne verilen tarife ve tarife dışı engellerdeki tavizler, AB üyesi olmaması nedeniyle, Türkiye için geçerli olmamaktadır ve bu ülkeler, Türkiye'den olan ithalatlara yüksek tarifeler uygulamaya devam edebilmektedirler. Sonuç olarak, tek tarafın yararına işleyen bir mekanizma ortaya çıkmaktadır. Bu durum, söz konusu üçüncü ülkelerin, Türkiye ile ayrı birer serbest ticaret anlaşması imzalamalarında ticari çıkar görmelerini zorlaştırmaktadır. Bu alanda örneğin Meksika ve Cezayir, Avrupa Birliği ile serbest ticaret anlaşmasında bulunurlarken, söz konusu ülkeler Türkiye ile serbest ticaret anlaşması imzalamaya halen yanaşmamaktadırlar.

Aleyhte durumların önlenebilmesi için, Avrupa Birliği'nin gerçekleştirmek istediği bölgesel ve ikili ticari anlaşmalarda Türkiye'nin de karar mekanizmasında ve sürecinde yer alarak ortak bir pozisyon oluşturulması gerekmektedir. Özellikle Avrupa Birliği'nin son dönemlerde üçüncü ülkelerle yoğun ticari müzakereler yürüttüğu göz önünde bulundurulduğunda, bu husus önemini giderek artırmaktadır.

Tablo 2: Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkeler ile ticari ilişkileri (2011)

	İhracat		İthalat	
	Milyar Avro	AB'nin ihracatında ülkenin payı (% olarak)	Milyar Avro	AB'nin ithalatında ülkenin payı (% olarak)
ABD	260,6	17	184,1	10,9
Çin	136,2	8,9	292	17,3
Rusya	108,4	7,1	198,2	11,8
Japonya	49	3,2	67,4	4,0
Kanada	29,6	1,9	22,9	1,4
Güney Kore	32,4	2,1	36,1	2,1
Hindistan	40,4	2,6	39,3	2,3
ASEAN ülkeleri	68,5	4,5	93,2	5,5
Orta Amerika	28,2	1,8	24,6	1,5
Mercosur	45,8	3	51	3
Türkiye	72,6	4,7	47,6	2,8

Kaynak: Eurostat

	İhracat		İthalat	
	Milyar Avro	Toplam ihracatta AB'nin payı (% olarak)	Milyar Avro	Toplam ithalatta AB'nin payı (% olarak)
ABD	181,7	19,2	247	16,9
Çin	235,7	20,1	127,5	13,2
Rusya	138,6	49,4	70,4	43,1
Japonya	65,7	12,1	50,2	9,9
Kanada	25,1	8,6	38,6	12,0

Güney Kore	40,6	11,9	29,3	9,4
Hindistan	31,3	18,8	32,1	12,2
ASEAN ülkeleri	87,3	11,4	68,2	9,9
Orta Amerika	13,5	5,4	29,3	10,2
Mercosur	42,7	20,1	41,4	19,9
Türkiye	39,8	46,3	54,6	39,3

Tablo 3: Üçüncü ülkelerin Avrupa Birliği ile ticari ilişkileri (2010)

Kaynak: Eurostat